

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Martina Gojčič

Primerjava stopenj divorcialitete med izbranimi evropskimi državami

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Martina Gojčič

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Renner

Primerjava stopenj divorcialitete med izbranimi evropskimi državami

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Primerjava stopenj divorcialitete med izbranimi evropskimi državami

Število razvez zakonskih zvez v Evropi narašča že vse od 2. svetovne vojne naprej. Hkrati pada število porok, predvsem na račun novih, izvenzakonskih oblik partnerskega življenja. V 20. stoletju je prišlo do sprememb družbenih norm in vrednot, oblik družinskega življenja in pričakovanj ljudi do zakonske zveze, do katere sedaj čutijo nižjo mero zavezanosti kot prej. Stopnje divorcialitete po evropskih državah se konstantno zvišujejo, vendar ne povsod enako. Diplomaska naloga se posveča socialno-zgodovinskemu razvoju razvez v Evropi in opredeli ključne razloge, ki navadno pripeljejo do razveze. V nadaljevanju sledi primerjava stopnje divorcialitete v izbranih štirih reprezentativnih državah: Sloveniji, Poljski, Švedski in Španiji. Za vsako državo posebej je opredeljen pravni okvir razveze zakonske zveze, gibanje stopnje divorcialitete v državi skozi čas in njena analiza. Primerjava pokaže razlike v stopnji divorcialitete med izbranimi državami, kar gre pripisati predvsem različnemu kulturnemu ozadju. Za pomembne dejavnike se izkaže vloga religije v državi, politični razvoj, zakonodaja in ekonomska situacija.

Ključne besede: Divorcialiteta, razveza, zakonska zveza, zakonodaja, religija.

Comparison of divorciality rates in selected European countries

The number of divorces in is increasing ever since the second World War II. At the same time the number of new marriages is decreasing, primarily due to new form of non-marital partnership. In the 20th Century the social norms and values, forms of family life and people's expectations towards marriage had been changed, people now feel less real commitment to the institution of marriage then before. Divorciality rates in European countries are constantly increasing, but not everywhere the same. The thesis focuses on the socio-historical development of divorces in Europe and identifies key reasons leading to divorce. The main part of thesis is comparison of divorciality rates in four selected representative countries: Slovenia, Poland, Sweden and Spain. For each country is defined legal framework of divorce, movements of divorciality rate in ther country through time and analysis. The comparison shows differences in divorciality rates among selected countries, which is mainly because of their different cultural backgrounds. Relevant factors prove to be the role of religion in the country, political development, legislation and economic situation.

Keywords: divorciality, divorce, marriage, legislation, religion.

KAZALO

1	UVOD.....	6
2	STOPNJA DIVORCIALITETE.....	7
2.1	Težave z opredelitvijo pojma.....	9
2.2	Težave s statističnimi podatki.....	10
3	RAZVEZA ZAKONSKE ZVEZE SKOZI ČAS.....	12
3.1	Spremembe zakonodaje v 20. stoletju.....	14
3.1.1	Krivdni tip razveze.....	14
3.1.2	Sporazumni tip razveze.....	15
3.2	Spremembe oblik družinskega življenja.....	15
3.3	Spremenjena pričakovanja ljudi.....	16
4	NARAŠČANJE ŠTEVILA RAZVEZ.....	16
4.1	Razlogi za naraščanje števila razvez.....	17
4.2	Procesni »značaj« razveze zakonske zveze.....	19
5	PRIMERJAVA.....	20
5.1	Izbira držav za primerjavo stopenj divorcialitete.....	20
5.2	Evropska unija na splošno.....	21
5.3	POLJSKA.....	22
5.3.1	Pravni okvir.....	22
5.3.2	Gibanje stopnje divorcialitete.....	23
5.3.3	Analiza stanja.....	23

5.4	ŠPANIJA	26
5.4.1	Pravni okvir razveze zakonske zveze	26
5.4.2	Gibanje stopnje divorcialitete	26
5.4.3	Analiza stanja.....	27
5.5	SLOVENIJA	28
5.5.1	Pravni okvir razveze zakonske zveze	28
5.5.2	Gibanje stopnje divorcialitete	29
5.5.3	Analiza stanja.....	29
5.6	ŠVEDSKA	30
5.6.1	Pravni okvir razveze zakonske zveze	30
5.6.2	Gibanje stopnje divorcialitete	31
5.6.3	Analiza stanja.....	31
6	KLJUČNE UGOTOVITVE	32
7	LITERATURA	36
	PRILOGE.....	40
	Priloga A: Število razvez zakonskih zvez v primerjanih državah.....	40
	Priloga B: Število razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v primerjanih državah	41
	Priloga C: Število razvez zakonskih zvez v državah članicah Evropske unije	42
	Priloga Č: Število razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v državah članicah Evropske unije.....	43

1 UVOD

Sodobne evropske družbe se v zadnjem stoletju soočajo s korenitimi spremembami na področju družinskega življenja. Če je nuklearna družina, sestavljena iz poročenih staršev in otrok, še pred stotimi leti bila skorajda edina družbeno priznana družinska oblika, so stvari danes precej drugačne. Družinske oblike so se pluralizirale. Nuklearna družina je sicer še vedno najpogostejša družinska oblika, vendar pa so ostale oblike družine vse bolj v porastu. Vse več je enostarševskih družin, različnih oblik reorganizirane družine, istospolnih družin, parastarševstva, enočlanskih gospodinjstev itd. Druga sprememba se nanaša na velikost družine, ki so sedaj manj številčne.

Močno opazen je tudi trend padanja števila porok in naraščanja števila razvez. Število porok je padlo zaradi spremenjenega načina razmišljanja ljudi in novejši, liberalnejši zakonodaje. Ker je družba postala bolj odprta, liberalizirana, t. i. kohabitacija ni več objekt stigmatizacije. Posledično je prišlo do sprememb zakonodaje, ki gredo v zadnjem desetletju predvsem v smeri izenačitve izvenzakonske in zakonske zveze pred zakonom. Spremenil se je tudi pogled ljudi na partnersko zvezo. V preteklosti je veljala za nekaj dokončnega; nekaj, kar pač traja do smrti, medtem ko sedaj postaja vse bolj nestabilna oblika medčloveškega odnosa. Vse to so razlogi za upad števila porok, na račun tega pa narašča število izvenzakonskih partnerskih zvez – kohabitacij.

Od šestdesetih let 20. stoletja je močno narastlo število razvez zakonske zveze. Zakonska zveza je vse manj stabilna oblika partnerskega razmerja, povečala se je toleranca do razveze, razvezani ljudje pa niso več žrtev družbene stigme kot nekoč. Deloma bi to lahko bila posledica spremembe v motivih za samo sklenitev zakonske zveze. Vse do 20. stoletja so se predvsem revnejši sloji, ki so predstavljali večino populacije, poročali iz želje po preživetju, pogosti so bili dogovori na ekonomski podlagi. V 20. stoletju se je nato razširila ideja o romantični ljubezni, ljudje so začeli hrepeneti po osebni sreči in občutenju resnične ljubezni. Razlogi za poroko so bolj emocionalne narave, do poroke pride zaradi predanosti in ljubezni med dvema osebama, ne pa zaradi doseganja ekonomske koristi ali gole želje po preživetju kot nekoč. Ljubezen med dvema partnerjema se seveda lahko konča, zaradi česar zakonska zveza v današnjem načinu dojemanja ni več smiselna in se konča z razvezo.

Cilj moje diplomske naloge je podati neko splošno sliko o stopnjah divorcialitete med evropskimi državami in se v nadaljevanju osredotočiti na štiri države, ki so reprezentativne predstavnice. Odločila sem se za Slovenijo kot lastno državo, Švedsko kot predstavnicu liberalnejše usmerjenih skandinavskih držav, Španijo kot predstavnicu mediteranskih držav in Poljsko kot vzhodnoevropsko državo. Ugotoviti želim, ali prihaja do razlik v stopnji divorcialitete med izbranimi državami in kakšni so vzroki za ta morebitna odstopanja oz. razlike.

Pri pisanju diplomskega dela bom uporabila primerjalno analizo. Diplomsko delo sestavljata teoretični in empirični del. Na podlagi literature bom v teoretičnem delu najprej opredelila koncept stopnje divorcialitete in izpostavila ključne dileme, ki se nanašajo na ta pojem. V nadaljevanju se bom posvetila socialnozgodovinskemu razvoju razvez v evropskem prostoru, spremembam oblik družinskega življenja in pričakovanj ljudi ter naraščujočemu številu razvez. Odgovoriti želim na vprašanje, kakšni so razlogi za vedno višje stopnje divorcialitete v evropskih državah.

V empiričnem delu se bom opirala na statistične podatke, pridobljene na spletni strani Eurostat-a. Po opredelitvi kriterijev, na podlagi katerih sem izbrala posamezne države, bom najprej podala splošno sliko stopenj divorcialitete v državah članicah Evropske unije, v nadaljevanju pa se bom posvetila vsaki državi posebej. Na podlagi literature bom najprej opisala pravni okvir razveze zakonske zveze v posamezni državi, nato bom na podlagi statističnih podatkov Eurostat-a opisala gibanje stopnje divorcialitete skozi čas in na koncu skušala ugotoviti, kaj so razlogi za obstoječe stanje.

V zadnjem vsebinskem poglavju bom podala ključne ugotovitve za posamezne države in na podlagi primerjave izpostavila razlike med državami. Skušala bom odgovoriti na vprašanje, kaj je tisto, kar povzroča morebitne razlike med njimi.

2 STOPNJA DIVORCIALITETE

Pojem »divorcialiteta« je prevedenka angleške besede »divorciality«. Uporablja se predvsem v novejših socioloških diskurzih na področju demografije in sociologije družin. Pri nas je pojem »divorcialiteta« tudi v znanstvenih krogih redko uporabljen, pogosteje se uporablja izraz

»razveznost«. Divorcialiteta oz. razveznost označuje število razvezanih zakonskih zvez v neki družbi. Glede na zakonodajo velike večine evropskih držav to pomeni, da se pojem osredotoča le na trajne heteroseksualne partnerske zveze, ki so sklenjene na pravno-formalni podlagi, torej s poroko. Vse ostale oblike partnerske zveze med odraslima osebama – od različnih izvenzakonskih skupnostnih zvez, do homoseksualne partnerske zveze, ki jim v veliki večini evropskih držav še vedno ni dovoljena sklenitev zakonske zveze s poroko – tako že zaradi same definicije pojma ne pridejo v upoštevanje za obravnavo v mojem diplomskem delu.

»Stopnja« v demografiji označuje pogostost nekega pojava oz. dogodka. Izračunamo jo kot razmerje med številom dogodkov (v prebivalstvu/času) in prebivalstvom, ki je dogodku izpostavljeno. Ločimo med splošnimi (glede na celotno prebivalstvo) in specifičnimi (glede na starost, spol...) stopnjami. Stopnja divorcialitete definira razmerje med številom razvez zakonskih zvez v neki družbi in populacijo te družbe. V nadaljevanju bom kot sopomenko stopnji divorcialitete uporabljala tudi izraz stopnja razveznosti.

Po statističnem uradu Republike Slovenije (SURSTAT) poznamo dva načina merjenja divorcialitete:

1) Splošna stopnja razveznosti – število razvez na 1000 prebivalcev: izračunamo jo tako, da razmerje med številom razvez zakonskih zvez v koledarskem letu in številom prebivalstva sredi istega leta pomnožimo s 1000.

2) Popolna stopnja razveznosti – število razvez na 1000 sklenjenih zakonskih zvez: izračunamo jo tako, da razmerje med številom vseh razvez zakonskih zvez v koledarskem letu in celotnim številom sklenjenih zakonskih zvez v istem letu pomnožimo s 1000. Če bi se vse sklenjene zakonske zveze končale z razvezo, bi ta stopnja bila enaka vrednosti 1.

SURSTAT kot posebno kategorijo divorcialitete izračunava tudi starostnospecifično stopnjo razveznosti in sicer kot »...razmerje med številom razvezanih zakonskih zvez v letu t in starosti x ter številom sklenjenih zakonskih zvez v letu $t-x$. Izraz starost v tem primeru pomeni trajanje zakonske zveze« (SURSTAT).

Celotno stopnjo razveznosti na statističnem uradu definirajo kot število razvezanih zakonskih zvez, ki so trajale 0-30 let, na eno sklenjeno zakonsko zvezo. Izračuna se tako, da se sešteje starostnospecifične stopnje razveznosti in se jih deli s 1000 (SURSTAT).

Pojem divorcialiteta deluje kot analogija pojmu »nupcialiteta«, ki označuje stopnjo poročnosti oz. število sklenjenih zakonskih zvez v neki družbi. Poročnost označuje nastajanje trajnejših skupnosti oseb nasprotnega spola, ki so sklenjene s poroko (Malačič 2003). Če želimo podrobneje obravnavati stopnjo divorcialitete, moramo nujno poznati tudi podatke o nupcialiteti, saj za izračun popolne stopnje razveznosti potrebujemo podatke o številu sklenjenih zakonskih zvez v določenem letu.

2.1 Težave z opredelitvijo pojma

Opredelitev koncepta divorcialitete ni enostavna in predstavlja velik sociološki problem. Pojem že v izhodišču zajema le tiste partnerske zveze, ki so bile potrjene z institucijo poroke. Kot bomo videli v nadaljevanju, je v zadnjih desetletjih v Evropi zaznan trend upadanja števila porok in trend naraščanja števila razvez zakonskih zvez. Namesto za formalno sklenjeno zakonsko zvezo, se ljudje vse pogosteje odločajo za druge oblike partnerskega in družinskega življenja. Seveda se tudi te druge oblike, ravno tako kot zakonske zveze, soočajo s problemom dezorganizacije partnerske zveze, vendar so ti razhodi pri stopnji divorcialitete avtomatsko izključeni iz obravnave.

Zakonska zveza se lahko konča na tri načine: z razvezo, s smrtjo enega izmed zakoncev ali z razveljavitvijo. Razveljavitev je najredkejša oblika dezorganizacije zakonske zveze, saj do nje pride le v posebnih okoliščinah. V Sloveniji jih definira Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki pravi, da zakonska zveza ni veljavna, če je bila sklenjena brez svobodne privolitve ali v času mladoletnosti enega izmed zakoncev, v primeru nerazsodnosti, ko se naknadno ugotovi sorodstveno razmerje med zakoncema ali če je sklenjena med osebama istega spola (Ministrstvo za pravosodje in javno upravo). Do dezorganizacije zakonske zveze pride tudi s smrtjo enega izmed zakoncev. Ovdovelost je bila v preteklosti prevladujoč način dezorganizacije, saj je bila zakonska zveza v zavest ljudi zapisana kot nekaj dokončnega; nekaj, kar traja do smrti. V 20. stoletju se je z uzakonitvijo civilne poroke spremenil pogled na institucijo zakonske zveze, ki je postala bolj nestabilna in ni nujno sklenjena za večnost. Vse manj je zakonov, ki se končajo s smrtjo partnerja, hkrati pa vse več razvez zakonskih zvez. Število razvez zakonskih zvez je v porastu od 2. svetovne vojne dalje in je danes izrazito prevladujoč način dezorganizacije zakona. Divorcialiteta iz obravnave izključuje tako razveljavitve zakonske zveze kot ovdovelost.

Stopnja divorcialitete prav tako ne zajema razhodov istospolnih partnerskih zvez, saj poroke med homoseksualnimi pari v večini držav še niso dovoljene. V Evropi je poroko med istospolno usmerjenimi do sedaj legaliziralo osem držav: Nizozemska, Švedska, Norveška, Islandija, Danska, Belgija, Portugalska in Španija.

Crouch (1999) meni, da je stopnja divorcialitete najbolj očiten, najlažje dostopen, a hkrati tudi najbolj zavajajoč indikator dezorganizacije družine. Zavajajoč je v smislu »zdravja« družine: v okolju, kjer je razveza legalno otežena ali povzroči družbeno izključenost, ljudje vztrajajo v nesrečnem zakonu in si celo ustvarijo družino, ki je lahko polna sovraštva in napetosti. Nič presenetljivega ni, da v takih družbah stopnje razveznosti narastejo takoj, ko pride do liberalizacije zakonov o razvezah zakonskih zvez. Crouch zato stopnjo divorcialitete razume le kot merilo, do katere mere družine zdržijo skupaj ne glede na notranjo kvaliteto razmerja.

2.2 Težave s statističnimi podatki

Spremembe v načinu organiziranja partnerskega življenja po letu 1960 je najprej začela zaznavati demografska statistika. Čeprav so statistični podatki zelo pomembni pri opazovanju družbenih sprememb, imajo tudi svoje pomanjkljivosti: »Največ podatkov namreč zbere uradna statistika, ki pa je pri tem selektivna in pomanjkljiva. Selektivna v smislu, da zbira le določene vrste podatkov (največkrat demografske), ki so v državnem interesu (namenjeni predvsem oblikovanju socialne in družinske politike), pomanjkljiva pa zato, ker je način zbiranja podatkov usmerjen v model nuklearne družine, pogosto le v zbiranje podatkov po gospodinjstvih« (Švab 2001, 57). Statistične raziskave se osredotočajo na merjenje strukturnih značilnosti družin (spol, starost ...) in ekonomskih vidikov (plače, stanovanja ...), kar pa preprečuje opazovanje sprememb. Možne so sicer tudi primerjalne longitudinalne analize zbranih statistik, vendar tudi te težko pojasnijo vzroke za spremembe v opazovanih pojavih. Demografska statistika je skozi daljše časovno obdobje sicer sposobna odkriti spremembe družinskega življenja (npr. porast ali upad divorcialitete), vendar pa te spremembe s svojim statističnim aparatom težko pojasni.

Švabova (2001) opozarja še na drugo pomanjkljivost uradne statistike: problem ni le uhajanje podatkov (kot posledica privilegiranja uporabe modela nuklearne družine), ampak tudi mešanje različnih načinov znotraj dane družinske oblike. Pravi, da družinske forme in načina družinskega

življenja ne gre enačiti, saj se lahko znotraj ene družinske forme skriva več različnih načinov družinskega življenja. Uradna statistika je ujeta v koncept družinske forme, s katerim želi pojasniti spremembe v družinah, ni pa še metodološko razjasnila, kako ločiti med npr. različnimi reorganiziranimi družinami: tistimi, ki so posledica razveze zakonske zveze; tistimi, ki so enostarševske že od samega začetka; tistimi, ki so posledica fizične oz. prostorske, ne pa tudi pravnoformalne razveze partnerjev itd.

Pomanjkljivost demografskih statističnih podatkov je vidna tudi pri primerjalnih raziskavah, ki bi v analizo želele zajeti različne evropske države. Evropa je namreč kulturno zelo raznolika celina, kar se odraža tudi pri zbiranju statističnih podatkov. Težave se pogosto pojavijo že pri konceptualiziranju tem. »Nekatere države uporabljajo določene koncepte in poimenovanja, s katerimi se druge države ne strinjajo, dodaten problem pa so percepcije in definicije meja zasebnega. Nekatere države respondentom ne želijo postavljati vprašanj, za katera menijo, da so zasebna stvar« (Hantrais in Letablier v Švab 2001, 58). Zaradi teh dejavnikov je primerjalna analiza na mednarodni ravni precej otežena.

Demografski statistiki se, v želji zaznavati in slediti spremembam v družinskih oblikah in sestavah, pri zbiranju podatkov najpogosteje opirajo na nuklearne družine in gospodinjstva. Spremembe v oblikovanju in razpadanju družinskih oblik so formalno priznane šele čez nekaj časa, kar otežuje operacionalizacijo s temi koncepti. Zaradi tega imajo demografi težave pri pridobivanju popolnih in zanesljivih podatkov, ki bi omogočile medčasovne primerjave, tako med državami kot znotraj ene same (European Commission 2009, 77).

Kljub vsem pomanjkljivostim uradne statistike pa Švabova (2001) priznava, da je le ta hkrati tudi ena izmed najbolj oprijemljivih virov in pokazateljev o spremembah na področju družinskega življenja. Drugih raziskav (npr. socioloških) je namreč razmeroma malo, pa tudi njihovi rezultati so neprimerljivi in si velikokrat celo nasprotujejo (Švab 2001, 58).

3 RAZVEZA ZAKONSKE ZVEZE SKOZI ČAS

Jack Goody (2003) v svojem zgodovinsko-antropološkem eseju ugotavlja, da je razveza bila dovoljena že v zgodnjem Rimskem cesarstvu. Takrat so poznali tudi že poseben sistem dot in vdovnin, ki je ženske zaščitil pred hudimi ekonomskimi posledicami razveze oz. morebitne ovdovelosti. V poznem Rimu sta bila število in kompleksnost družin večja zaradi številnih razvez in ponovnih porok. Avgustova zakonodaja je moške, ki se po razpadu zakona niso znova poročili, celo kaznovala. Na splošno je bilo Rimsko cesarstvo precej liberalno do institucije družine – zraven razvez so bile dovoljene tudi poroke med ožjimi sorodniki, posvojitve otrok in ponovne poroke.

Po uveljavitvi krščanstva na evropskih tleh je Cerkev nekaj časa razvezo še dopuščala, a jo kmalu začela zavračati. Krščanski odpor do razveze je vplival na Konstantinovo konstitucijo iz leta 331, ki jo je precej otežila. Zadnji rimski cesar Teodozij je poudarjal, da v dobro otrok razveza ne sme biti lahko dosegljiva. Civilno pravo razveze sicer nikoli ni prepovedalo, zato je morala krščanska skupnost svoje člane od razveze odvrčati sama. Zakaj se je Cerkev odločila za prepoved razvez ni povsem jasno, najverjetneje pa zaradi krščanske miselnosti, da se je treba poročati znotraj krščanske skupnosti in to za vselej. Namen prepovedi je nedvomno bilo omejevanje strategij dedovanja. Bolj kot sami razvezi je nasprotovala ponovni poroki, saj je želela preprečiti sklenitev nove zveze z nekristjani, s čimer je bila ogrožena tudi verska pripadnost otrok. Ponovni zakoni so prinašali večje število otrok, kar pa je za Cerkev pomenilo manjšo verjetnost, da bi dobila družinsko zapuščino, kar ji je leta 321 omogočil cesar Konstantin, ko je razglasil, da se lahko ljudje svobodno odločijo in v oporoki zapustijo cerkvi vse, kar želijo.

V frankovskih predelih Evrope se je vpliv krščanstva pokazal kasneje, razveze so se namreč obdržale vse do leta 751. Prvi karolinški kralj Pipin Mali je tako v kanonsko kakor v posvetno pravo vpeljal načelo, da se s poroko zavežeš za vse življenje. Sporazumna razveza se je kljub temu v praksi še ohranila. Karel Veliki je kasneje razvezo še otežil, saj je kot razlog zanjo izključil prešuštvo. Ta odločitev je bila uzakonjena leta 829 s štirimi reformatorskimi koncili, ki so prepovedovali odslovitev žene.

Krščanske norme so družinsko življenje uravnale še globoko v srednji vek. Do sprememb je prišlo pod vplivom reformacije in protireformacije ter s procesom sekularizacije. Reformacija je

omogočila razvezo in ponovno poroko. Zakonsko zvezo je bilo mogoče razveljaviti v primeru moške impotentnosti, pri kalvinistih pa delno tudi ob vračilu dote. Tekom reformacije so razveze iz cerkvenih sodišč prešle pod civilna sodišča.

V Franciji so leta 1792 pod vplivom francoske revolucije razvezo začasno dovolili. Pravico do razveze so zahtevale večinoma ženske. Razvezni postopek je takrat začelo približno trikrat več žensk kot moških. Leta 1804 je Napoleonov zakonik razvezo otežil, z restavracijo monarhije leta 1816 pa je spet postala prepovedana. Ponovno so jo dovolili leta 1884, ko so bili otroci dodeljeni »nedolžnemu zakoncu« (krivdni tip razveze), vendar je bila zaradi stigmatizacije še naprej redka. Število razvez se je močno povečalo šele po letu 1964, leta 1975 je postala mogoča ti. sporazumna razveza, s katero so se v ospredje postavili interesi otroka.

V srednjeveški Angliji so bila za družinsko življenje, zlasti za zakonsko zvezo, odgovorna cerkvena sodišča. S Henrikovo reformacijo v 16. stoletju se je sicer zdelo, da bodo cerkvena sodišča v celoti razpuščena, njihovo delo pa prenešeno na posvetna. Kljub vsemu so se ohranila, a z bistveno manj pooblastili. Commonwealth je cerkvena sodišča za nekaj časa odpravil, a so le ta spet zaživela leta 1660 in pomembno vlogo ohranila vse do 18. stoletja. Takrat so začeli postopno ločevati cerkvene zakone od državnih, prišlo je do sekularizacije družbe, sčasoma se je uveljavila tudi možnost, da se razvezani ljudje znova poročijo z drugim partnerjem. Ponovne poroke so nekatere verske skupnosti sicer še vedno prepovedovale, država pa več ne. Kampanjo za uzakonitev pravice do razveze v 19. stoletju so tudi tukaj vodile ženske. Leta 1857 je razveza iz pristojnosti cerkvenih sodišč prešla na posvetna. Z industrijsko revolucijo so se ženske začele zaposlovati, lasten dohodek pa jim je omogočil večjo ekonomsko neodvisnost od moža. Hkrati z naraščujočim številom zaposlenih žensk se je večalo tudi število razvez. Po Goody-evem (2003) mnenju so razveze postale tako množične, ker je Cerkev popustila pod pritiski sekularizacije, feminističnih gibanj in države, ki so si prizadevale rešiti ženske iz slabih razmer ter opustila nadzor nad sklenitvijo in dezorganizacijo zakonske zveze.

Sekularizacija je proces zmanjševanja družbenega pomena religije kot posledica modernizacije. Religiozne institucije so z ločitvijo države in cerkve ter laizacijo šole začele izgubljati svoj nekdanji odločilni vpliv in nadzor nad družbo. Hkrati se je zmanjšala navezanost posameznika na cerkev, kar dokazuje manjša udeležba ljudi pri cerkvenih obredih. Spremenil se je način

verovanja: verniki selekcionirajo med tradicionalnimi verskimi nauki, nekatere zavrnejo, spet druge sprejmejo v spremenjeni obliki. Tudi cerkvene institucije so svoj način delovanja in vsebin prilagodile modernim časom. Sekularizacija je povzročila spremembo družbenih norm in vrednot. Primer teh sprememb so tudi razveze zakonske zveze, ki jih je krščanska cerkev že dolgo kategorično zavračala, vernike svarila pred njenimi pogubnimi posledicami in jih v primeru razveze celo izključevala iz cerkve. V procesu sekularizacije so cerkvena sodišča začela izginjati, njihove pristojnosti pa so bile prenesene na civilna državna sodišča. Razveza zakonske zveze je s tem postala dostopnejša.

3.1 Spremembe zakonodaje v 20. stoletju

Večina evropskih držav je zakone, ki so regulirali razveze zakonske zveze, sprejela že v prvi polovici 20. stoletja, izjeme so bile le Italija, Španija, Irska in Malta. Tudi socialistični režim Sovjetske zveze, pod katerim so se po 2. svetovni vojni znašle vzhodnoevropske države, je zavračal verske omejitve in razvezo dovoljeval (Goody 2003). Prvi zakoni, ki so urejali razvezo zakonske zveze iz petdesetih in šestdesetih let, so dovoljevali le t. i. krivdni tip razveze, pri katerem je bilo potrebno dokazovati krivdo za neuspeh oz. končanje zakonske zveze. Skandinavske države so razvezo dovoljevale tudi v primeru, da sta zakonca že dlje časa živela ločeno. Od sedemdesetih let dalje so države postopoma začele spreminjati zakonodajo na tem področju in v pravni red uvajati tudi sporazumni tip razveze na podlagi »nepopravljivega razpada« oz. nevzdržnosti zakonske zveze. Nekatere države so sčasoma uvedle še t. i. »enostransko« razvezo, ki dovoljuje razvezo zakonske zveze že na podlagi vložene prošnje le enega izmed zakoncev, medsebojen dogovor s tem ni več nujno potreben, razveza pa še lažje dosegljiva (Gonzalez in Viitanen 2006).

3.1.1 Krivdni tip razveze

Gre za prve oblike razveze zakonske zveze, dovoljene s strani države. Ključnega pomena je ugotavljanje krivde za dezorganizacijo zakonske zveze. Sodišče je razvezo odobrilo, če je eden izmed zakoncev drugemu uspel dokazati krivdo za končanje zakona. Tipični razlogi za tovrstno razvezo so bili prešuštvo in fizično nasilje. Do razveze je prišlo le, če je zanjo zaprosila tista

oseba, ki je ob predložitvi dokazov drugemu zakoncu dokazala krivdo, sama pa bila spoznana za »nedolžno«.

3.1.2 Sporazumni tip razveze

V sedemdesetih letih so evropske države začele vpeljevati sporazumni tip razveze na podlagi »nepopravljivega razpada« oz. nevdržnosti zakonske zveze. Pri tem tipu razveze na sodišču oba zakonca podata soglasje za razvezo. Od začetka je bilo potrebno navesti razlog za nevdržnost zakonske zveze, liberalnejše evropske zakonodaje pa sporazumno razvezo sedaj odobrijo že brez navedbe razloga za razvezo, zadostuje le soglasje obeh zakoncev.

3.2 Spremembe oblik družinskega življenja

Institucija družine je v zadnjem stoletju doživela korenite spremembe. Družinske oblike so se pluralizirale: vse manj je nuklearnih družin, narašča število enostarševskih in istospolnih družin ter enočlanskih gospodinjstev, pojav t. i. parastarševstva itd. Sočasno pada število družinskih članov, kar je povezano z upadanjem števila rojstev. Vse te spremembe med seboj niso izključujoče, temveč se medsebojno pogojujejo in dopolnjujejo. Štejemo jih med t. i. maritalne spremembe (Švab 2001, 59). Sem spadata tudi upadanje stopnje nupcialitete in naraščanje stopnje divorcialitete. Naraščanje števila razvez je potemtakem le eden izmed indikatorjev kompleksnih sprememb družinskega življenja v zadnjem stoletju.

Stopnja poročnosti v postmodernih evropskih državah pada od šestdesetih let 20. stoletja. Tradicionalne univerzalnosti porok, ko par skupaj zaživi šele po poroki in si nato hitro ustvari družino, danes več ni. Poroka ni več družbena zahteva, temveč le še neko simbolno dejanje, potrditev medsebojne ljubezni in predanosti. V postmodernih družbah se s poroko in ustvarjanjem družine odlaša v kasnejša leta. Maritalne spremembe po letu 1960 zajemajo deformalizacijo partnerskih razmerij, ki zmanjšuje socialni pomen zakonske zveze na račun vse pogostejših kohabitacij, in naraščanje števila razvez zakonskih zvez. Kohabitacija – izvenzakonsko skupno življenje z intimnim partnerskim odnosom – pogosto služi kot nekakšno testno obdobje, ko par preizkuša trdnost svoje zveze. V primeru kohabitacije je razhod precej preprostejši kot pri dezorganizaciji zakonske zveze, saj med partnerjema ni nobenih pravnoformalnih zavez in postopek na sodišču ni potreben. V nekaterih primerih kohabitacija

pripelje do kasnejše poroke, vendar pa kohabitacija »/.../ že dolgo ni več le oblika »predporočnega« sobivanja dveh partnerjev, ampak se pogosto nadaljuje tudi po rojstvu otrok in postaja legitimna družinska organizacija. Močno namreč narašča število otrok, rojenih zunaj zakonske zveze« (Rakar in drugi 2010, 21).

3.3 Spremenjena pričakovanja ljudi

Spremenila so se pričakovanja ljudi glede zakona in družine. Pri zakonski zvezi ne gre več toliko za zagotavljanje ekonomsko-socialne eksistence kot v preteklosti, temveč je pomembnejši emocionalni vidik, želja po osebni sreči. Ljudje se nočejo poročiti s komerkoli, temveč z osebo s podobnimi značilnostmi (Bougheas in Georgellis 1999). S tem ni mišljen primerljiv ekonomski status ali podoben geografski izvor partnerja kot še nekaj desetletij nazaj, temveč gre bolj za podobnost s partnerjevimi osebnostnimi karakteristikami, podobnimi življenjskimi cilji, zanimanju za enake stvari itd. Pri izbiri partnerja ne gre več toliko za iskanje smotrne gospodarske zveze, ki bi zagotavljala preživetje, ampak za iskanje ljubezenskega razmerja. V ospredje so stopila čustva, ljubezen je sčasoma postala najpomembnejši motiv pri izbiri partnerja.

4 NARAŠČANJE ŠTEVILA RAZVEZ

V Evropi so se v poznih štiridesetih letih 20. stoletja z razvezo večinoma končale le tiste zakonske zveze, ki so bile sklenjene v času vojne, ko razmere niso dopuščale, da bi se zakonci med seboj že pred poroko dodobra spoznali. Razloga za dezorganizacijo sta takrat bila predvsem dolga časovna ločenost zakoncev zaradi vojnega ujetništva in izjemna obremenitev povojnega časa. Ti razvezanci so se nato pogosto ponovno poročali, še posebej moški, ki so zaradi velikega števila padlih med vojno predstavljali »deficitirano blago« na ženitnem trgu. V petdesetih letih je število razvez padlo, stopnja porok pa je bila izredno visoka. Od sredine šestdesetih let je v Evropi opazno nenehno naraščanje števila razvez, število porok pa je začelo upadati. Z naraščajočim številom razvez se je v zadnjih desetletjih zmanjšal družbeni pritisk proti razvezi, močno je upadla tudi stigmatizacija razvezanih ljudi. Posledično je vse več ljudi, ki so tako sebi kot svojemu socialnemu okolju pripravljene priznati, da jim je v zakonu spodletelo. Ljudje so vse manj pripravljene živeti v zakonu, kjer ni več ljubezni oz. je poln konfliktov (Sieder 251).

4.1 Razlogi za naraščanje števila razvez

Naraščanje števila razvez v šestdesetih letih 20. stoletja je povezano s psihosocialnimi in gospodarskimi dejavniki, kar je še posebej opazno med ljudmi iz nižjih družbenih slojev. Kmetje in obrtniki so zaradi skupne lastnine proizvodnih sredstev bili prisiljeni vztrajati v nesrečnem zakonu, saj si samskega življenja preprosto niso mogli privoščiti. Razveza je še danes redkejša med samostojnimi obrtniki in kmeti, pogostejša pa pri parih, katerih ekonomska eksistenca ni odvisna drug od drugega. Industrializacija je povzročila vse višjo zaposlenost žensk, lasten dohodek pa zmanjšuje ženino ekonomsko odvisnost od moža. Manj, kot sta zakonca v svoji gospodarski in socialni eksistenci vezana drug na drugega, prej začneta razmišljati o možnosti razveze ob težavah v zakonu. Zaposlenost žensk zvišuje pripravljenost na razvezo v kriznih zakonskih zvezah in jo tudi finančno olajšuje. Najpogosteje se razvezujejo višje izobražene zaposlene ženske, medtem ko je najmanjša stopnja razvez zaznana pri nezaposlenih ženskah.

Razlog za naraščanje števila razvez je tudi v stopnji rodnosti – število otrok na družino v postmodernih družbah pada oz. stagnira na nizki ravni. Prisotnost otrok v zavira odločitev za razvezo, saj naj bi za otrokov normalen psihosocialni razvoj bila potrebna prisotnost obeh staršev. Otroci razvezo otežujejo oz. zavirajo tudi s finančne plati, saj se pojavi novo finančno breme plačevanja otrokove preživnine.

Kot druge razloge za razvezo Sieder (1998, 249) navaja še: »/.../ rahljanje religioznih vezi, vse večja urbanizacija in rastoča religiozna mobilnosti, sprememba vloge ženske in nadaljna »individualizacija« življenjskih konceptov«.

Na družbeni ravni je upadel vpliv cerkve na družinsko življenje, oslabel je socialni nadzor (sorodstva, sosedov, znancev ...) in prišlo je do poenostavitve razveznega postopka (Tepavčević 1998). Spremenila se je vloga žensk v družbi (ekonomska in socialna samostojnost, drugačna vloga v družini ...) in čeprav so ženske enakopravne na mnogih področjih, se razlike med spoloma v zakonskih zvezah še vedno opazne, zaradi česar nezadovoljstvo z zakonom pogosteje izražajo ženske.

Drugi vzroki so bolj osebne narave: značajska neskladnost, nezvestoba, nasilje, alkoholizem, zanemarjanje družine ... Savić (v Tepavčević 1998) k temu dodaja še življenje s starši enega

izmed zakoncev (zaradi pomanjkanja dohodkov, stanovanja ...), saj se posledično starši tako bolj vmešavajo v odnos med mladima zakoncema, emocionalno nezrelost, življenjske navade obeh partnerjev (npr. nekateri celo navajajo, da je do razveze prišlo zaradi partnerjevega smrčanja), pretirana navezanost enega izmed zakoncev na svoje roditelje, vmešavanje sorodnikov in prijateljev v zakonsko zvezo itd.

Popenoe (v Jayson 2005) razloge za naraščanje števila razvez vidi v luči spremenjenih pričakovanj ljudi v odnosu do zakonske zveze. Predvsem otroci razvezanih staršev naj bi razvili manjša pričakovanja do partnerske zveze in zato zlahka zapadejo v zveze z nižjo stopnjo zavezanosti. Pogosteje živijo v kohabitacijah, saj je izhod iz nje lažji kot iz zakonske zveze. Tudi če se kasneje poročijo in zakon razpade, se jim za razvezo ni težko odločiti, saj do institucije zakonske zveze ne čutijo iste mere zavezanosti, kot so jo čutili ljudje še nekaj desetletij nazaj.

Pomembno je tudi družbeno okolje. Razveze so pogostejše v državah z liberalnejšo miselnostjo, kjer je razveza sprejemljivejša in ni stigmatizirana. Obstajajo različni dejavniki družbenega odobravanja razveze: starost, spol, izobrazba, življenjsko okolje ... Razveza konfliktnega zakona je družbeno sprejemljivejša med mlajšimi in med višje izobraženimi zakonci, medtem ko se ljudje z nizko stopnjo izobrazbe zanjo redkeje odločajo. Pogostejša je v urbanem okolju – ob primerjavi podobnih poklicnih skupin v mestih in na podeželju je v mestih zaznati 2-3 krat višjo pogostost razvez. Bolj odobravana je med ženskami, kar je presenetljivo, saj se z razvezo zakonske zveze ponavadi poslabša materialni status prav ženskam in ne moškim. Ženske imajo v psihosocialnem pogledu sicer to prednost, da so jim ponavadi dodeljeni otroci, v čemer najdejo čustveno oporo po razvezi (Sieder 1998).

Odločitev za razvezo usmerja tudi družbeno-ekonomski status zakoncev. Razveza je pogostejša pri zakonih, kjer je zaposlena tudi žena. Ženina zaposlenost sicer ne povečuje splošnega tveganja za razvezo, saj raziskave kažejo večjo zadovoljstvo obeh zakoncev, če žena razpolaga s samostojnim področjem dela in svojimi poznanstvi. Sieder (1998) domneva, da finančna neodvisnost žensk, še posebej v višjih slojih, vodi k temu, da konflikti v zakonu prej privrejo na dan, zato partnerja ob nezadovoljstvu v zakonu prej začneta razmišljati o razvezi. Ljudje z nižjimi dohodki, ljudje iz agrarnega okolja in nezaposlene ženske se zanjo odločijo najredkeje, saj jim tega ekonomski status pogosto ne dovoljuje.

Pomemben dejavnik pri naraščanju števila razvez pa je tudi zakonodaja. Zakoni o razvezi zakonske zveze širom Evrope so bili skozi 20. stoletje pogosto reformirani. Po krivdnem tipu razveze je bila najprej vpeljana sporazumna razveza, nato pa še enostranska razveza, za katero zadostuje že prošnja le enega zakonca, hkrati pa ni potrebno dokazovanje krivde za razpad zakona. Hkrati z liberalizacijo zakonodaje so se znižali tudi stroški razveze zakonske zveze, s čimer je razveza postala bistveno bolj dostopna. Liberalizacija zakonodaje je povzročila višje stopnje divorcialitete povsod po Evropi.

4.2 Procesni »značaj« razveze zakonske zveze

Z demokratičnimi spremembami v sodobnem svetu je prišlo tudi do demokratizacije odnosov v družini. Spremenil se je položaj ženske znotraj družine, kar je pripeljalo do humanizacije odnosov med spoloma. Zakonska zveza velja za demokratično človeško ustanovo, ki se lahko razvija in ohranja ob primernih socialnih razmerah in z voljo ter pripravljenostjo obeh zakoncev. Harmonično družinsko vzdušje je rezultat nenehnega truda obeh partnerjev, ki tekom zakonske zveze skupaj ustvarjata pravila in prioritete za uspešno funkcioniranje zakona. Če zakonca začneta ta pravila kršiti, pride med njima do omajanih odnosov in sčasoma postane tak način življenja nevzdržen. Porušeni odnosi med zakoncema ne omogočajo več svobodnega izražanja osebnosti posameznega zakonca, v primeru, da je v zakonu prisoten tudi otrok, pa le temu ne omogočajo več varnega okolja za njegov normalen psihosocialni razvoj. »Razvezo zakonske zveze lahko zahteva vsak zakonec ne glede na vzrok in krivdo za to, da nista uspela vzpostaviti srečne in harmonične skupnosti, kajti edini razlog za razvezo je nevzdržnost zakonske zveze, ki taka, kot je, nima nobenega smisla za nikogar« (Tepavčević 1988, 77).

Statistično gledano pride do prve zgostitve razvez že kmalu po poroki, ko sta zakonca pogosto še brez otrok. Gre za nekakšen popravek pri napačni izbiri partnerja, pogosto tudi za probleme ob prilagajanju življenjskemu načinu drugega zakonca. Ko se v zakonu začnejo rojevati otroci, se o razvezi razmišlja redkeje. Kljub temu se lahko v tem času že začnejo pojavljati zasnutki zakonske krize. Raziskave kažejo, da po rojstvu prvega otroka začne padati subjektivno zadovoljstvo z zakonom in sicer pri obeh spolih enako. Zakonca imata manj časa sama zase, tudi skupnih znancev in prijateljev imata manj. Mlade matere sklepajo nova prijateljstva z drugimi materami, iz česar so njihovi možje pogosto izključeni, po drugi strani pa so prikrajšane za

socialne stike, ki se vzpostavljajo preko službe, saj po rojstvu otroka praviloma koristijo porodniški dopust in se posvetijo skrbi za otroka. Ženske velikokrat doživijo razočaranje glede emancipacijskih zahtev po skupni odgovornosti za gospodinjstvo in skrbi za otroka. Njihova pričakovanja glede partnerskega zakona se ne izpolnijo, kar seveda prinaša konflikte. Pripravljenost za razvezo v konfliktnih zakonih se statistično gledano spet poveča, ko je najmlajši otrok star od šest do štirinajst let in se začne kazati možnost razbremenitve staršev od nenehnega bedenja nad otroki (Sieder 1998).

Ob razvezi se pojavi vprašanje razdelitve premoženja, denarja in skrbništvo nad otroci, če jih zakonca seveda imata. Ti postopki na sodišču so zelo dragi, ker pa je razvez vse več, je družinsko pravo postalo donosen posel za odvetnike. Spori okrog premoženja imajo razdiralne učinke na družbene odnose staršev, prizadanejo pa tudi otroka, ki bi se moral kar naenkrat odločiti, na stran katerega starša se bo postavil. Problematična je tudi dodelitev otrok enemu staršu – po nekaterih ocenah je 90 % otrok ob razvezi dodeljenih materi, medtem ko oče postane periferni starš. Pogosto se pojavi še problem neplačevanja preživnine. Vse več razvez povzroča tudi stanovanjski problem - povečuje se potreba po stanovanjih in zmanjšuje povprečna velikost gospodinjstva. Ponekod v večjih evropskih mestih so enočlanska gospodinjstva že v večini (Goody 2003).

5 PRIMERJAVA

5.1 Izbira držav za primerjavo stopenj divorcialitete

Zaradi omejenega obsega diplomske naloge je primerjavo stopenj divorcialitete med vsemi evropskimi državami nemogoče opraviti. Podrobneje se bom posvetila le štirim: Sloveniji, Poljski, Španiji in Švedski. Čeprav je Evropa relativno majhna celina, slovi po svoji bogati zgodovini in družbeni ter kulturni raznolikosti. Vsaka izmed izbranih držav je glede na specifičen kulturno-zgodovinski razvoj reprezentativna za svojo regijo. Švedska spada med severnoevropske države, ki veljajo za liberalnejše, bolj sekularizirane družbe z višjo stopnjo spolne enakosti. Južne države, katerih predstavnica je Španija, so bolj konzervativne, značilen je visok delež religioznosti in bolj tradicionalna delitev dela in družbenih vlog glede na spol. Predstavnica vzhodne Evrope je Poljska, bivša socialistična država Vzhodnega bloka, ki ima

kljub socialistični preteklosti še vedno eno najnižjih stopenj sekularizacije v Evropi. Slovenija je prav tako bivša socialistična država, vendar z drugačnimi religioznimi značilnostmi kot Poljska. Statistični podatki kažejo, da imajo države Južne Evrope zelo nizke stopnje divorcialitete, medtem ko so v Severni Evropi najvišje. Visoka stopnja je značilna tudi za zahodni del celine; splošne stopnje razveznosti pa ne kažejo razlik med Severno in Zahodno Evropo (glej Prilogo Č), kar je predvsem zasluga relativno nižjih stopenj nupcialitete v severnih državah. S tega vidika je ugotovitev o enakih stopnjah divorcialitete severne in zahodne Evrope neveljavna. Ob pogledu na Prilogo Č morda še najbolj bode v oči visoka stopnja razveznosti v centralnovzhodni Evropi z izjemo Slovenije, Romunije in Poljske. Visoka stopnja nestabilnosti zakonskih zvez je povezana s pogostimi porokami v zgodnejših letih. Znotraj regij glede stopenj divorcialitete sicer ni popolne homogenosti, vendar so razlike med evropskimi regijami statistično pomembne in potrjujejo, da se stopnje divorcialitete po Evropi razlikujejo. Pričakujem, da bo primerjava razkrila obstoječe razlike v stopnjah divorcialitete izbranih držav in nakazala vzroke za takšno stanje.

5.2 Evropska unija na splošno

Leta 2007 je bilo v vseh sedemindvajsetih državah članicah Evropske unije 2.4 milijone porok, medtem ko je bilo razvez zakonske zveze 1.2 milijona. Splošna stopnja poročnosti (število porok na 1000 prebivalcev) je bila 4.9, medtem ko je bila splošna stopnja razveznosti (število razvez na 1000 prebivalcev) 2.1. Splošna stopnja poročnosti je iz leta 1970, ko je bila 7.9 na 1000 prebivalcev do leta 2007 padla za 38 % in sicer na 4.9 na 1000 prebivalcev. Da so zakonske zveze postale manj stabilne, dokazuje porast splošne stopnje razveznosti iz 0.9 razvez na 1000 prebivalcev leta 1970, na 2.1 razvez na 1000 prebivalcev leta 2007. Deloma je to posledica tega, da so nekatere države izmed sedanje sedemindvajseterice članic Evropske unije šele v tem obdobju legalizirale razvezo zakonske zveze. Najnižjo stopnjo razveznosti so v letu 2009 imele Irska (0.7), Italija (0.9) in Slovenija (0.8), najvišjo pa Belgija (3.0), Litva in Češka (obe 2.8) (Eurostat, 2010). Poseben primer je Malta, ki je imela stopnjo divorcialitete 0, saj razveza še ni bila dovoljena. Legalizirali so jo šele na referendumu maja 2011, zakon pa je v veljavo stopil oktobra istega leta. Pred tem so Maltežani lahko za razvezo zaprosili v tujini, ki pa je nato

postala veljavna tudi na Malti. V zadnjih tridesetih letih se je na ta način razvezalo 785 malteških parov (Guardian 2011).

5.3 POLJSKA

5.3.1 Pravni okvir

Na Poljskem so pravico do razveze prvič poskušali uzakoniti po 1. svetovni vojni, ko je Poljska postala neodvisna država, vendar neuspešno, saj so naleteli na močan odpor katoliške cerkve. Uspešnejši so bili po 2. svetovni vojni, ko je s 1. januarjem 1946 začel veljati Zakon o zakonski zvezi, ki je urejal tudi področje razvez. Dovoljena je bila razveza pred državnim sodiščem na prošnjo zakonca. Pogoj za razvezo je bil »dokončna dezorganizacija zakonskega življenja« zaradi prešuštništva, ogrožanja otrokovega ali partnerjevega življenja, zagrešitve resnega zločina, alkoholizma, odvisnosti od drog, nalezljivih bolezni, mentalne bolezni, impotence; ter le če razveza ni ogrožala dobrobiti mladoletnih otrok, v primeru, da sta jih zakonca imela. Razveza je bila mogoča šele, ko so pretekla tri leta od sklenitve zakonske zveze.

Leta 1950 je bil sprejet nov Družinski zakonik. V primeru, da je prišlo do popolne dezintegracije zakonske zveze, je lahko za razvezo zaprosil katerikoli izmed zakoncev (Maczynski in Sokolowski 2002). Sodišče razveze ni dovolilo, če je ogrožala dobrobit skupnih mladoletnih otrok ali če je zanjo zaprosil zakonec, ki je bil spoznan krivega za razpad zakonske zveze, drug zakonec pa se ob tem z razvezo ni strinjal – t. i. doktrina rekriminacije, ki pa je naletela na številne kritike (Łobozdińska 1983). Sodišče se je moralo izreči o krivdi enega ali obeh zakoncev, razen v primeru mentalne bolezni ali impotence ter če sta se oba zakonca strinjala, da »krivde« ni treba ugotavljati.

Od sprememb zakonika leta 1965 se je na podlagi »nepovratne dezintegracije zakonskega življenja« vse bolj uveljavljal sporazumen tip razvezovanja, ki je hitrejši in lažji. S spremembami zakona leta 1975 so želeli omejiti naraščajoče število razvez. Uvedli so obvezen obisk zakonskega svetovanja, v primeru, da so bili v zakonu rojeni otroci, pa sta morali obe strani zagotoviti tudi priče, ki so podale mnenje o motivih in krivdi zakoncev (Łobozdińska 1983).

Po zadnjih spremembah leta 2004 poljski pravni sistem razvezo definira kot prenehanje zakonske zveze zaradi nepopravljive škode v zakonu, ko med partnerjema prenehajo obstajati vse čustvene, fizične in ekonomske vezi. Razvezo lahko zahteva vsak izmed zakoncev, o razpustitvi

zakonske zveze pa nato odloča sodišče. Poznajo sporazumni in krivdni (s tožbo) tip razveze. Ob razvezi sodišče odloča tudi o skrbništvu nad skupnimi mladoletnimi otroci, zneskom preživnine ter o pravilih in pogojih glede uporabe stanovanjskih prostorov, ki so v skupni lasti. Tri mesece po vložitvi zahteve za razvezo lahko zakonec, ki je ob poroki prevzel partnerjev priimek, na lastno željo spet začne uporabljati družinsko ime, ki ga je uporabljal pred poroko. Ko po končanem postopku na sodišču sodba postane pravnomočna, je zakon uradno razvezan in vsak izmed sedaj že bivših zakoncev si lahko ustvari novo družino. Ko razveza postane veljavna, avtomatsko preneha tudi skupno lastništvo nad imetjem, vsak zakonec dobi svoj delež, ki je določen glede na sporazum, sklenjen pred poroko oz. med zakonom (v kolikor sploh obstaja) ali pa glede na odločitev sodišča. Zakon iz leta 1964 zapoveduje tudi plačevanje preživnine šibkejšemu bivšemu zakoncu, če le-ta ni zadostno preskrbljen (Barański in Kaczmarek 2007, 91).

5.3.2 Gibanje stopnje divorcialitete

Na Poljskem stopnja razveznosti narašča od šestdesetih let 20. stoletja naprej. Leta 1960 so zabeležili le 14 828 razvez, njihovo število pa je nato začelo naraščati vse do rekordnega leta 1984, ko jih je bilo vsega skupaj 52 948 oz. je splošna stopnja razveznosti znašala 1.4. Nato je število razvez začelo padati in najnižjo točko doseglo leta 1993, ko jih je bilo 27 891 oz. splošna stopnja razveznosti 0.7 (Council of Europe 1998). Od tega leta dalje število razvez konstantno narašča. Leta 2003 so zabeležili 48 632 razvez, leto kasneje že preko 56 000, rekordno pa je bilo leto 2006 z 71 912 razvezami zakonske zveze (glej Prilogo A). Splošna stopnja divorcialitete na Poljskem je v novem tisočletju počasi, a vztrajno naraščala: leta 2000 je bila 1.1, leta 2004 že 1.5, svoj vrhunec pa je dosegla leta 2006 z 1.9 razvez na 1000 prebivalcev. Od takrat dalje je številka malce padla in zadnja leta stagnira na 1.7 (glej Prilogo C). Kljub manjšemu vzponu v zadnjih desetletjih splošna stopnja razveznosti na Poljskem ostaja med najnižjimi v Evropi. Povprečje sedemindvajsetih držav članic Evropske unije je leta 2008 znašalo 2.0 razvez na 1000 prebivalcev, medtem ko je bila splošna stopnja razveznosti na Poljskem 1.7.

5.3.3 Analiza stanja

Na Poljskem religija še vedno igra pomembno družbeno vlogo, za katolike se še vedno opredeljuje preko 90 % Poljakov. Močno dominantna katoliška cerkev razveze ne sprejema in

ljudem, ki po razvezi živijo v civilni skupnosti (kohabitaciji) celo ne dovoljuje sodelovati pri cerkvenih zakramentih. Posledično družba razveze še vedno ne odobrava do iste mere kot v drugih evropskih državah, čeprav je že dolgo legalizirana. Redkejša naj bi bila tudi zaradi strahu pred osamljenostjo, kar je še posebej značilno za ženske po 40. letu, in stanovanjske problematike, ki bi nastopila v primeru razveze (Urban-Klaehn 2003).

Mladim poročenim parom na Poljskem velikokrat predstavljajo oviro pri začetku skupnega življenja slabše ekonomske razmere v državi. Nekateri pari si ne morejo privoščiti samostojnega ali celo skupnega bivanja, tako da vsak partner živi s svojimi starši ali pa se par skupaj preseli k družini enega izmed njiju. To seveda vpliva na razvoj zakonske zveze, saj partnerja začneta živeti eden mimo drugega vsak svoje življenje ali pa se soočata z vmešavanjem staršev v njun zakon. Pojavijo se konflikti in stres, kar lahko na koncu pripelje do razveze.

Z razvezo se konča 22 % vseh končanih zakonov, v ostalih primerih gre za smrt zakonca. Na 1000 sklenjenih zakonov se jih z razvezo na sodišču konča povprečno 5.4. Intenziteta razvez je sicer višja v mestih, nižja pa v ruralnih predelih (Barański in Kaczmarek 2007). Povprečna dolžina zakona, ki se konča z razvezo, je na Poljskem 13 let. Najpogosteje se razvezujejo pari med tridesetim in štiridesetim letom starosti ter so poročeni med pet in devet let. Velika večina ljudi se po razvezi ponovno poroči (Natkaniec 2007).

Statistika kaže, da je razveza pogostejša v urbanem okolju in da zanjo v več kot dveh tretjinah primerov zaprosijo ženske. Ženske so tudi redkeje spoznane za krive za dezorganizacijo zakona, le v 3 % krivdnih razvez. Najpogostejši vzroki za razvezo so alkoholizem, izvenzakonska razmerja, partnerjeva nezainteresiranost za družino, fizično nasilje (pogostejše pri ljudeh z nižjimi dohodki), v zadnjih letih pa vse bolj tudi zloraba drog in priznanje homoseksualnosti katerega izmed partnerjev. Pari z višjo izobrazbo kot glavne razloge za razvezo navajajo razlike v karakterju in nezvestobo, občasno tudi razhajanja v političnih pogledih (Natkaniec 2007).

Poljska že od nekdaj beleži nizko stopnjo divorcialitete. Razlog je v katoliški veri, ki ima še vedno velik vpliv v družbi, čeprav je cerkev uradno ločena od države. V svojem odnosu do razveze zakonske zveze je jasna in je ne dovoljuje. Razveza zakonske zveze je zaradi tega bila v preteklosti močno stigmatizirana. Ljudje so raje živeli v nesrečnem zakonu, kot da bi si nakopali družbeno sramoto in neodobravanje.

Urban-Klaehn (2003) kot razlog za rast stopnje divorcialitete v osemdesetih letih navaja težko ekonomsko situacijo, ki je takrat vladala v državi in je moške prisilila v delo v tujini, žene so večinoma ostajale doma. Dolgotrajna fizična oz. prostorska ločenost pri ljudeh povzroča osamljenost in zakonsko zvezo na daljavo postavlja na preizkušnjo. Mnogi posamezniki so si poiskali nove partnerje, to pa je pripeljalo do razveze.

Po letu 1989, ko se je Poljska osamosvojila izpod socialistične Sovjetske zveze, je splošna stopnja divorcialitete začela padati. Dolgotrajen proces tranzicije zajema družbene spremembe na vseh področjih življenja, prehod iz centralistično naravnane gospodarskega sistema v tržno ekonomijo in politični prehod iz enostrankarskega sistema v sistem parlamentarne demokracije. Čeprav je usmeritev tranzicijskih držav v tržno gospodarstvo spodbudila večjo produktivnost in hitrejšo gospodarsko rast, je imela tudi negativne učinke, kot je povečanje zaposlitvene negotovosti, manjša stopnja socialne varnosti in posledično višja stopnja neenakosti. Negotove družbene in gospodarske razmere so vplivale tudi na družinsko življenje. Ker ob razvezi nastopijo sodni stroški, stanovanjska problematika, plačevanje preživnine za otroka, po poljskem zakonu o razvezah pa tudi plačilo preživnine nepreskrbljenemu bivšemu zakoncu, je bila razveza za mnoge nemogoča že s finančnega vidika.

Ko se je država dodobra vpeljala v nov gospodarski sistem in je minilo obdobje splošne družbene negotovosti, je stopnja razveznosti spet začela naraščati. Po vstopu Poljske v EU leta 2004 je na delo v tujino odšlo okrog milijon Poljakov, veliko izmed teh je zakonskega partnerja pustilo doma. Leta 2008 je izbruhnila svetovna gospodarska kriza, ki je povzročila tudi večjo družbeno nestabilnost. Kot kažejo najnovejši podatki, je poljsko gospodarstvo sicer eno izmed tistih v Evropski uniji, ki mu je recesija v veliki meri prizanesla, je pa zato povzročila večje težave v nekaterih drugih državah. Poljski imigrantje se po izgubi zaposlitve sedaj vračajo domov, kjer se je treba soočiti s posledicami nekajletne odsotnosti. Takšna vrnitev je problematična zato, ker se oseba navadi boljšega življenja in se domov vrne s prevelikimi pričakovanji (npr. glede partnerskega odnosa, življenjskega standarda ...). Ob vrnitvi doživijo razočaranje, stres in frustracije, kar povzroča težave v zakonu. Če imajo pari še težave s komunikacijo in čustveno nezrelostjo, je razveza neizogibna (Danielak v Day 2009).

Rekordna stopnja divorcialitete 1.9 oz. 71 912 razvez iz leta 2006, je nedvomno posledica spremembe zakonodaje leta 2004, ki je skrajšala in pocenila razvezni postopek. S vstopom v EU je država izpostavljena zahodnim evropskim vplivom. Tudi ženske so se začele navajati na bolj neodvisen način življenja, kar je velik odmik od konzervativne poljske tradicije, v kateri je žena precej odvisna od moža. Razveza postaja družbeno sprejemljivejša (Day 2009).

5.4 ŠPANIJA

5.4.1 Pravni okvir razveze zakonske zveze

Španija spada med tipične visoko religiozne mediteranske države, kjer je katoliška tradicija še vedno močno prisotna in ima velik vpliv na oblikovanje sfere tako javnega kot zasebnega življenja. V 20. stoletju je bila država podvržena tranziciji, ki je potekala od globoko katoliških časov, ko razveza ni bila mogoča; preko konzervativne države pod diktaturo generala Franca, ko je bilo razveljavitev zakonske zveze ali razvezo praktično nemogoče doseči; do sodobne Španije z nekaj najliberalnejšimi zakoni na področju socialne politike. Ob Francovi smrti leta 1975 se je 71 % Špancev opredelilo za podporo uzakonitvi razveze (Hamilos 2007). Španija je razvezo legalizirala kot ena izmed zadnjih evropskih držav in sicer šele z aktom o razvezi zakonske zveze junija 1981, pred tem razveza sploh ni bila dovoljena. Za razliko od drugih držav, ki so razvezo legalizirale že veliko prej in so od začetka dovoljevale le krivdni tip razveze, sporazumnega pa vpeljevale šele s kasnejšimi reformami zakona o razvezi, je v Španiji sporazumna razveza bila dovoljena že od samega začetka, prav tako pa tudi enostranska razveza, tj. ko razveza zahteva le en zakonec, drugi pa nanjo ne pristane (News medical). Od leta 2005 veljavni t. i. zakon hitre razveze, je proces razvezovanja močno olajšal, pocenil in časovno skrajšal, saj so iz zakona izbrisali pogoj, da mora zakonski par že preden steče uradni postopek razveze, dve leti živeti narazen (Wrightston, 2004).

5.4.2 Gibanje stopnje divorcialitete

V prvih šestih mesecih po sprejetju zakona se je ločilo 9 483 parov, torej je splošna stopnja divorcialitete znašala 0.3 na 1000 prebivalcev. Leta 1982 se je razvezalo 21 464 parov, splošna stopnja razveznosti je bila 0.6 (Council of Europe 1988). Naslednji dve leti je bil zabeležen rahel padec v številu razvez, po letu 1984 pa je stopnja divorcialitete spet začela počasi, a konstantno

naraščati. Leta 1994 so zabeležili 31 522 razvez, leta 2004 pa že 50 974. Prvi večji porast je opazen v letu 2005, ko je bilo vseh razvez 72 848, splošna stopnja razveznosti pa 1.7. Drugi velik porast je sledil že v naslednjem letu s 126 952 razvezami oz. splošno stopnjo divorcialitete 2.9. Število razvez je na enaki ravni ostalo tudi v letu 2007, nato je leta 2008 sledil padec na stopnjo 2.4, v naslednjih dveh letih pa se je število razvez ustalilo okrog 100 000 letno oz. stopnjo divorcialitete 2.2 (glej Prilogo A in Prilogo B). Vse do leta 2002 je Španija zasedala drugo mesto med državami Evropske unije z najnižjimi stopnjami divorcialitete, nižjo sta imeli le Irska in Italija (obe 0.7), medtem ko je evropsko povprečje takrat znašalo 1.9 razvez na 1000 prebivalcev (glej Prilogo Č). V le nekaj letih se je od ene od držav z najnižjo stopnjo v Evropski uniji – še leta 2000 je splošna stopnja znašala 1.1 – povzpela med države z najvišjo stopnjo (splošna stopnja divorcialitete leta 2006 je bila 2.9), nato pa padla na evropsko sredino, kjer se je do zadnjih razpoložljivih podatkov iz leta 2010, ko je splošna stopnja razveznosti znašala 2.2, tudi obdržala (glej Prilogo Č).

5.4.3 Analiza stanja

Španija je kot zadnja izmed primerjanih držav razvezo zakonske zveze legalizirala šele junija 1981. Vse do leta 2002 je spadala med evropske države z najnižjimi stopnjami divorcialitete. Vzroki so religijske in zakonodajne narave. Gre za eno najbolj katoliških držav v Evropi, katoliška cerkev pa razveze ne odobrava in jo javno obsoja. Ker je katolicizem močno zasidran tako v zavest ljudi kot v širši družbeni kontekst, je razveza zakonske zveze v Španiji precej bolj stigmatizirana kot v drugih delih Evrope. Poleg stigmatizacije so razvezo oteževali še zapleteni in dolgotrajni postopki na sodišču. Dejansko so zakonske zveze v preteklosti razpadale veliko pogosteje kot kaže statistika. Ljudje so se zaradi stigme razvezane osebe in dolgotrajnega ter dragega procesa razveze na sodišču redkeje odločali za pravno-formalno razvezo zakonske zveze in so kljub razhodu še naprej ostajali poročeni.

Posledice sprejetja zakona iz leta 2005 so bile takoj opazne – po podatkih španskega nacionalnega statističnega urada so leta 2006 v Španiji zabeležili kar 126 952 razvez, kar predstavlja 74.3 % porast z letom poprej, splošna stopnja razveznosti pa je bila 2.9. Največji porast razvez (kar za 330.6 %) so zabeležili med tistimi, ki so se razvezali že v manj kot letu dni po poroki (Hamilos 2007). Visoke stopnje divorcialitete v letih 2006 in 2007 ne kažejo realne

slike o številu dejansko dezorganiziranih zakonov v tem obdobju, saj so v statistiko o številu razvez zajete tudi dezorganizacije zakonskih zvez iz preteklosti, pri katerih pa razveza prej ni postala uradno formalizirana.

V naslednjih letih je stopnja divorcialitete padla in se leta 2010 ustavila pri 2.2. Ta padec strokovnjaki pripisujejo predvsem gospodarski krizi v državi. Španija se sooča z visoko stopnjo brezposelnosti in težko situacijo na trgu nepremičnin. Razveza je otežena predvsem zaradi stanovanjske problematike, saj je težko prodati prejšnje, skupno domovanje in si privoščiti svoje stanovanje (Joshi 2009).

Pred sprejetjem liberalnejše zakonodaje leta 2004, ki je sicer začela veljati s 1. januarjem 2005, je Španija beležila eno izmed najnižjih stopenj divorcialitete v Evropi. Mnogo parov se je odločilo živeti narazen, vendar so zaradi pravnih in finančnih ovir formalne razveze ter družbene stigme, ki so je bile deležne predvsem ženske, uradno ostali poročeni – t. i. španska razveza. Visoka stopnja divorcialitete iz prvih let po sprejetju novega zakona je posledica razvezovanja že od prej narazen živečih zakoncev. Število parov, ki so se odločili le za ločeno življenje, ne pa tudi za razvezo, je istočasno s porastom stopnje divorcialitete tako padlo za kar 70.7 %. Upoštevajoč tako število uradnih razvez kot število odločitev za ločeno življenje v letu 2006, je število propadlih zakonov v primerjavi z letom 2005 narastlo za 6.5 % (Hamilos 2007).

5.5 SLOVENIJA

5.5.1 Pravni okvir razveze zakonske zveze

V Sloveniji področje prenehanja zakonske zveze ureja Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR). Z njim je bil vpeljan sporazumni tip razveze, sprejet je bil leta 1976, zadnje spremembe pa je doživel leta 2004. Zakonska zveza lahko preneha s smrtjo enega izmed zakoncev, z razglasitvijo zakonca za mrtvega ali z razvezo zakonske zveze (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih). ZZZDR opredeljuje sporazumno razvezo in razvezo s tožbo, če je zakonska zveza nevzdržna iz kateregakoli razloga, pri tem pa ne ugotavlja krivde za dezorganizacijo zakona. Če v zakonski zvezi ni otrok oz. so že polnoletni, se prošnja ali tožba za razvezo poda na sodišče, ki nato o njej odloča. Če so v zakonu prisotni mladoletni otroci, se zakonca najprej povabi na svetovalni razgovor pred razvezo zakonske zveze, ki ga opravi Center

za socialno delo. CSD poročilo nato pošlje na sodišče, kjer steče postopek razveze. Sodišče se nato spet obrne na CSD za mnenje o primernem skrbniku otrok. Ko sodišče razveže zakonsko zvezo, odloča tudi o varstvu, vzgoji in preživljanju skupnih mladoletnih otrok ter stikih otrok s starši (Predpisi o zakonski zvezi in družinskih razmerjih 2004).

5.5.2 Gibanje stopnje divorcialitete

Podatki o številu razvez v Sloveniji so na voljo od leta 1954. Splošna stopnja divorcialitete je takrat znašala 0.5 oz. 1 540 razvez. Do leta 1960 je stopnja narastla na 1.0, nato pa se je vse do rekordnega leta 1978 (splošna stopnja 1.4 oz. 2 515 razvez) gibala med 1.1 in 1.2. Med leti 1978 in 1986 je stopnja nihala med 1.4 in 1.2 razvez na 1000 prebivalcev. V naslednjih letih je sledil še rahel padec, splošne stopnje divorcialitete so se gibale med 1.1 in 0.9. Najnižja točka je bila dosežena leta 1995, ko je bila splošna stopnja 0.8 oz. 1 585 razvez. Naslednjih nekaj let je sledila stagnacija na stopnji 1.0, leta 2002 je narastla na 1.2 in nato leta 2005 dosegla nov vrhunec s stopnjo 1.3 oz. 2 647 razvezami. Od takrat se je ustalila pri splošni stopnji razveznosti 1.1. Čeprav se število razvez zvišuje tudi pri nas, pa je glede na evropsko povprečje splošna stopnja divorcialitete zaradi nizkega števila porok ena najnižjih v Evropi. Leta 2009 sta imeli nižjo stopnjo le Italija (0.9) in Irska (0.7) (glej Prilogo B).

5.5.3 Analiza stanja

Gibanje splošne stopnje divorcialitete v Sloveniji od leta 1954 pa vse do danes ne kaže večjih sprememb. Spremembe so opazne šele ob upoštevanju dejstva, da je v tem obdobju močno padla stopnja nupcialitete. Leta 1955 je bila splošna stopnja poročnosti 9.2 na 1000 prebivalcev, leta 2005 pa le še 2.9. Število porok torej iz leta v leto pada, medtem ko se je število razvez povečalo, čeprav splošna stopnja divorcialitete tega konkretno ne zazna. Opaznejše je glede na popolno stopnjo razveznosti, ki je leta 2005 znašala 0.27, kar pomeni, da se je v Sloveniji z razvezo končal že vsak četrti zakon (Javornik 2006).

Slovenija je vse do leta 1984 sledila evropskim trendom, saj je stopnja divorcialitete počasi a konstantno naraščala. Po tem letu je sledil upad, kar pripisujem negotovim družbenim razmeram v tistem času. Vse večja politična nestabilnost je nakazovala razpad Jugoslavije, kar pa je za seboj potegnilo še negotovost v gospodarstvu. Ob negotovih in kriznih časih se ljudje ustrašijo svoje prihodnosti in se, če se le da, raje izognejo večjim pretresom in spremembam v osebni

življenju. Podobno meni tudi Švabova (v Rener in drugi 2006), ki ta upad pojasnjuje z družbeno tranzicijo in večjo socialno negotovostjo (brezposelnost, revščina). Po letu 1995, ko so se družbene razmere v samostojni Sloveniji že umirile, je stopnja spet začela naraščati. Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo je splošna stopnja dosegla nov vrhunec s stopnjo divorcialitete 1.3 v letih 2005 in 2007, nato pa je sledil rahel upad, ki se je ustalil pri stopnji 1.1. Ker je število razvez padlo ravno v letu 2008, ko je izbruhnila še vedno trajajoča gospodarska kriza, bi lahko razloge za znižanje števila razvez pripisali poslabšanju ekonomske situacije. Ob ekonomskih razmerah je treba upoštevati še dejstvo vedno nižje stopnje nupcialitete. Kohabitacija postaja v Sloveniji vse pogostejše ne le oblika predporočnega oz. predružinskega sobivanja, temveč tudi legitimen način družinskega življenja. Sklenitev zakonske zveze se počasi umika vse pogostejšemu modelu kohabitacije. Zasluge za to gre v veliki meri pripisati pravni izenačenosti zakonske zveze in kohabitacije pri nas (Švab v Rener in drugi 2006).

5.6 ŠVEDSKA

5.6.1 Pravni okvir razveze zakonske zveze

Švedska je znana po svoji liberalni zakonodaji glede družinske politike. Razveza je dovoljena že od leta 1734, sprva le iz dveh razlogov: prešušništvo ali zapustitev, torej če je eden od zakoncev samovoljno zapustil drugega. Sčasoma so kot razlog za razvezo uvedli krivdo enega izmed zakoncev in resen konflikt med zakoncema. Pred letom 1900 so bili pogosti primeri zaigrane zapustitve, ko sta se zakonca v želji po čim hitrejši razvezi dogovorila, da eden odpotuje v tujino, drugi pa vloži prošnjo za razvezo na podlagi zapustitve.

Z novim zakonom leta 1915, ki je bil oblikovan v sodelovanju z drugimi nordijskimi državami (Dansko, Finsko, Islandijo in Norveško), so kot razlog za razvezo opredelili več novih vzrokov za krivdni tip razveze: zanemarjanje družine, zloraba alkohola in nemoralno življenje. Vsi ti razlogi so postali zadostni za enostransko prošnjo za razvezo, ki je postala uradna po letu dni. Ob prešuštvu in zapustitvi je drug zakonec dobil pravico do takojšnje razveze. S tem zakonom so na podlagi »nepremostljivih razlik« dovolili tudi sporazumno razvezo. Če je zanjo zaprosil le eden izmed zakoncev, je bilo razdor v zakonu potrebno dokazati, ob skupni prošnji pa ne. Ta zakon je smatran kot zelo liberalen za tisti čas, številne druge evropske države so podobne zakone sprejemale šele petdeset do šestdeset let kasneje.

S spremembo zakona leta 1973 je razveza postala še lažje dosegljiva: krivda za dezorganizacijo zakonske zveze je izgubila vsa relevantnost, za razvezo pa je bila dovolj že prošnja le enega izmed zakoncev, pri čemer mu ni bilo treba navajati nobenih posebnih razlogov. Prošnji za razvezo se ugodi nemudoma, če pa je v zakonu prisoten še otrok, mlajši od 16 let, razveza postane veljavna šele po šestih mesecih, če vsaj eden izmed zakoncev zanjo takrat ponovno zaprosi. Zakonska zveza se lahko konča le z razvezo ali s smrtjo partnerja. Za razvezo je potreben sodni postopek. Leta 1987 so ta pravila prenesli v 5. poglavje Zakona o zakonski zvezi, ki velja še danes (Jänträ-Jareborg 2002).

5.6.2 Gibanje stopnje divorcialitete

Za Švedsko je značilna nizka stopnja poročenosti in visoka stopnja divorcialitete. Število porok še vedno počasi, a vztrajno pada – leta 1960 jih je bilo 50 149, leta 1997 le še 31 965 – medtem ko se je stopnja razveznosti v obdobju 1960–2010 kar podvojila. Leta 1960 so zabeležili 8 958 razvez, splošna stopnja divorcialitete pa je bila 1.2, kar je bila ena izmed najvišjih stopenj razveznosti v Evropi (glej Prilogo Č). Splošna stopnja razveznosti je začela naraščati po letu 1965 in je svoj vrhunec dosegla leta 1974 s stopnjo 3.3 razvez na 1000 prebivalcev, kar je nanese 26 802 razvezi, izredno visoka pa je ostala še naslednje leto s splošno stopnjo 3.1. Stopnja divorcialitete je močno padla že leta 1976 (21 702 razvezi oz. splošna stopnja 2.6) in nato stagnirala med stopnjama 2.4 in 2.5, vse do leta 1988, ko je padla na 2.1 (17 746 razvez). Po tem letu je spet začela naraščati in svoj drugi vrhunec dosegla leta 1995 s splošno stopnjo 2.6 razvez na 1000 prebivalcev oz. 22 528 razvezami. Naslednjih deset let je spet postopoma padala, dokler ni leta 2005 z 20 000 razvezami dosegla stopnje 2.2. V naslednjih šestih letih je splošna stopnja razveznosti narastla na 2.5 oz. 23 441 razvezo v letu 2011 (glej Prilogo B). Švedska se tako še vedno uvršča med države z najvišjimi stopnjami divorcialitete v Evropski uniji, leta 2011 so bile višje uvrščene le Latvija (4.0), Litva (3.2), Belgija (2.9), Češka (2.7) in Danska (2.6).

5.6.3 Analiza stanja

Švedska je tako kot ostale severnoevropske države po tradicionalni verski usmeritvi večinsko protestanska, hkrati pa je tudi ena izmed najbolj sekulariziranih evropskih družb. Religija kot taka nima velikega družbenega pomena, njen vpliv je šibak, posledično so iz družbe izginili

kulturni in moralni predsodki glede neporočenosti in izvenzakonske partnerske skupnosti. Liberalna zakonodaja ne podeljuje socialnih pravic glede na maritalni status. Zakonske zveze in izvenzakonske partnerske skupnosti so izenačene, poroka ne prinaša posebnih koristi povezanih z ekonomskim in socialnim statusom posameznika, zato se zanjo odloča vse manj ljudi. Število porok pada, povečuje pa se delež ljudi, ki živijo v kohabitaciji. Tudi to ni stabilna oblika partnerske zveze, saj so razpadi kohabitacij še pogostejši kot razveze zakonskih zvez. Razpad kohabitacije je v primerjavi z razvezo enostavnejši, cenejši, kratkotrajnejši in brez vmešavanja sodišča (Zenit News Agency 2005).

Razloge za rekordno visoko stopnjo divorcialitete (3.3) leta 1974 in 1976 (3.1) gre pripisati spremembi zakonodaje leta 1973, ki je razvezo zakonske zveze precej olajšala s tem, ko v prošnji za razvezo ni bilo več potrebno navajati kakšnih posebnih utemeljenih razlogov.

Naslednjih deset let je spet postopoma padala, dokler ni leta 2005 z 20 000 razvezami dosegla stopnje 2.2. Ta padec naj bi bil posledica zakonodajnih sprememb leta 1995, ko so uvedli enomesečni očetovski dopust ob rojstvu otroka. Dopust ni bil obvezen, je pa družina izgubila eno mesečno državno subvencijo, če oče ni vzel dopusta. Kmalu je to pravico koristilo že 80 % očetov. Razumevanje očetov, kako je biti doma z otrokom, naj bi povzročilo zmanjševanje števila razvez (Bennhold 2010). Sama menim, da ta razlaga ni najbolj realna. Razloge za ponovno naraščanje stopnje divorcialitete od leta 2009 naprej pripisujem nizkim stopnjam nupcialitete, liberalni zakonodaji in liberalnejši miselnosti prebivalstva do medsebojnih partnerskih odnosov.

6 KLJUČNE UGOTOVITVE

Med izbranimi državami ima najnižjo splošno stopnjo divorcialitete Slovenija (1.1). Nekoliko višjo ima Poljska (1.7), sledi Španija (2.1), najvišjo pa Švedska (2.4). Podatki so iz leta 2009, saj je to zadnje leto, ko so še na voljo podatki za vse štiri države skupaj. Moja pričakovanja so se uresničila v primeru Švedske, medtem ko sem nad rezultatom Slovenije nekoliko presenečena, saj je vendarle manj religiozna kot Španija in Poljska. Religija se tako kaže kot pomemben dejavnik, vsekakor pa ni edini in odločujoč.

Poljska zaradi močnega vpliva katolicizma že od nekdaj beleži nizke stopnje divorcialitete. Ekonomska kriza v osemdesetih letih je predvsem moške prisilila na delo v tujino, dolgotrajna fizična ločenost zakonskih parov pa se je začela zrcaliti v povišanju števila razvez. Zaradi družbene negotovosti ob osamosvajanju in začetnem obdobju tranzicije je število razvez v poznih osemdesetih padlo. Po nekaj letih neodvisnosti države, ko se je družbena negotovost zaradi korenitih političnih in ekonomskih sprememb polegla, je stopnja rahlo narastla in nato nekaj let stagnirala. Porast je spet opazen ob spremembi zakonodaje in vstopu Poljske v Evropsko unijo leta 2004. Ob večji izpostavljenosti zahodnoevropskemu kulturnemu prostoru po vstopu v Evropsko unijo se pozitivni premiki v smeri destigmatizacije razvezanosti že kažejo, tako da pričakujem še nova zviševanja stopnje divorcialitete v naslednjih letih.

Španija je razvezo zakonske zveze kot zadnja izmed primerjanih držav legalizirala šele leta 1981. Število razvez se je sicer vsako leto zviševalo, a zelo počasi. Razlogi so religijske narave, saj katoliška cerkev ohranja svojo moč v družbi in nasprotuje razvezam. Čeprav je zakonodaja omogočila razvezo, je bil postopek na začetku drag, dolgotrajen in zapleten. Veliko zakonskih parov se je zaradi tega odločilo le za razhod, ne pa tudi za uradno razvezo. Skozi leta se je nabralo veliko število zakonskih zvez, ki so obstajale le še na papirju. Ko so leta 2005 z zakonom postopek razveze močno olajšali in pocenili, se je to odrazilo v skokovitem porastu razvez v prvih dveh letih od sprejetja zakona. Stopnja divorcialitete je nato padla. Menim, da je to posledica hude gospodarske krize v Španiji, ki je prinesla visoko stopnjo brezposelnosti, socialno nestabilnost in družbeno negotovost, kar se že po pravilu zrcali v manjši dinamiki družinskih sprememb (npr. manj razvez iz predvsem finančnih razlogov); in pa »izčrpanost« števila neformalizirano dezorganiziranih zakonov, ki se je nabralo skozi preteklost. Če bo stopnja divorcialitete ob neizboljšanju ali še poslabšanju gospodarskih razmer v Španiji v naslednjih letih še naprej počasi padala, se bodo moje domneve vsekakor izkazale kot pravilne.

Slovenija vseskozi beleži eno najnižjih stopenj divorcialitete v Evropi. Tudi pri nas je število razvez od šestdesetih let 20. stoletja konstantno naraščalo. V sredini osemdesetih, ko so se začeli opazovati zametki politične nestabilnosti tedanje Jugoslavije, je število razvez zakonskih zvez padlo. Ko so bila leta največje negotovosti po osamosvojitvi mimo, je njihovo število spet narastlo, tako kot se je to zgodilo tudi na Poljskem. Po vstopu v Evropsko unijo leta 2004 je

stopnja divorcialitete v prvih letih še naraščala, nato pa se je po izbruhu gospodarske krize ustalila in še vedno spada med najnižje v Evropi. Potrebno je upoštevati tudi, da pri nas beležimo zelo nizko stopnjo nupcialitete, kar se najverjetneje povezuje tudi z vse manjšim vplivom katoliške cerkve v slovenski družbi. Splošna stopnja divorcialitete, ki se računa na 1000 prebivalcev in ne na število sklenjenih zakonskih zvez, je zaradi majhnega števila porok posledično nižja.

Švedska je za razliko od vseh ostalih držav protestantska. Protestantske dežele so bolj odprte in liberalne. Religija ne igra pomembnejše družbene vloge, zato tudi tukaj beležijo nizko število porok. V nasprotju s tem je stopnja divorcialitete visoka, ena najvišjih v Evropi. Zakonodaja je liberalnejša, za razvezo ni potrebno ničesar dokazovati ali podajati posebnih razlogov, hkrati pa izenačuje pravice v zakonskih in izvenzakonskih partnerskih zvezah.

Po opravljeni primerjavi splošne stopnje divorcialitete med štirimi evropskimi državami, ki sem jih izbrala glede na kulturno-zgodovinski razvoj različnih evropskih regij ugotavljam, da med njimi prihaja do opaznejših razlik. Pomemben dejavnik je religijsko ozadje in političnozgodovinski razvoj posamezne države. Švedska kot protestantska dežela se je razvijala v bolj liberalnejši miselnosti, poudarek je na enakosti in svoboščinah. Politično gledano je precej socialdemokratsko usmerjena. Ostale tri države družijo, da so glede na religijo večinsko katoliške. Španija in Poljska sta obe ohranili močan vpliv katoliške cerkve na javno življenje, čeprav sta država in cerkev uradno ločeni. Razlika med njima je v politični zgodovini. Medtem ko je Poljska bila del socialističnega vzhodnega bloka pod vodstvom Sovjetske zveze, je Španija dolgo časa bila pod nacionalistično diktaturo generala Franca. Slovenija je po nedavni politični preteklosti bližje Poljski, vendar je vpliv katoliške vere manj opazen.

Od religijske in politične strukture v državi, v katero smer se bo razvijala njihova zakonodaja. Zakonodaja je neposreden dejavnik vpliva na stopnjo divorcialitete v posameznih državah. Liberalnejša kot je, višja je stopnja divorcialitete. Poleg zakonodaje je pomemben še ekonomski dejavnik. Iz statističnih podatkov sem ugotovila, da stopnja divorcialitete praviloma pade v času politične ali gospodarske krize. Kjer je religija pomemben družbeni akter, se to odraža v nižjih stopnjah stopnjah divorcialitete.

Stopnja divorcialitete v Evropi narašča že od šestdesetih let 20. stoletja in upala bi trditi, da bo enak trend tudi v prihodnje. Najbolj neposreden dejavnik je zakonodaja, ki se na splošno liberalizira in s tem razveza zakonske zveze postaja vse dostopnejša. Gibanje stopenj divorcialitete je odvisno tudi od števila na novo sklenjenih zakonskih zvez, ki pa je v upadu in prav zanimivo bo spremljati, kako se bodo stvari razvijale v prihodnje.

7 LITERATURA

Barański, Tomasz in Sylwia Kaczmarek. 2007. Changing marriage and divorce rate in Poland compared to other EU countries. *Bulletin of geography (socio-economic series)* (7). Dostopno prek: http://www.bulletinofgeography.umk.pl/7_2007/T_Baranski,%20S_Kaczmarek.pdf (26. junij 2012).

Bennhold, Katrin. 2010. In Sweden, Men Can Have It All. *The New York Times*, 9. junij. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2010/06/10/world/europe/10iht-sweden.html?pagewanted=all> (29. junij 2012).

Council of Europe. 1998. *Recent demographic developments in Europe*. Strasbourg: Council of Europe.

Crouch, Colin. 1999. *Social Change in Western Europe*. Oxford: University Press.

Day, Matthew. 2009. Migration to Britain 'fuelling Poland's divorce rate'. *The Telegraph*, 13. februar. Dostopno prek: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/4613634/Migration-to-Britain-fuelling-Polands-divorce-rate.html> (26. junij 2012).

Ministrstvo za pravosodje in javno upravo. 2009. *V kakšnem primeru je zakonska zveza neveljavna?* Dostopno prek: <https://e-uprava.gov.si/e-uprava/dogodkiPrebivalci.euprava?zdid=727&sid=327> (7. junij 2012).

European Commission. 2009. *Demography Report 2008: Meeting Social Needs in an Ageing Society*. Dostopno prek: file:///C:/DOCUME~1/TINAGO~1/LOCALS~1/Temp/Demography_consolidated_final_%20web_090407-1.pdf (15. junij 2012).

Eurostat. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/eurostat> (9. junij 2012).

--- 2010. *Demography report 2010: Older, more numerous and diverse Europeans*. Dostopno prek: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KE-ET-10-001/EN/KE-ET-10-001-EN.PDF (24. junij 2012).

Goody, Jack. 2003. *Evropska družina: zgodovinskoantropološki esej*. Ljubljana: Collegium graphicum.

Guardian. 2011. Maltese parliament votes to legalise divorce, 25. julij. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jul/25/malta-parliament-votes-allow-divorce> (24. junij 2012).

Hamilos, Paul. 2007. Spain's divorce rate soars after rules relaxes. *The Guardian*, 17. november. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2007/nov/17/spain.international> (28. junij 2012).

Javornik S., Jana, ur. 2007. *Social overview 2006*. Ljubljana: Institute of Macroeconomic Analysis and Development.

Jayson, Sharon. 2005. Sweden's "marriage lite" gets closer examination. *USA Today*, 17. junij. Dostopno prek: http://www.usatoday.com/life/lifestyle/2005-07-17-marriage-lite_x.htm (27. junij 2012).

Jänterä-Jareborg, Maarit. 2002. *Grounds for Divorce and Maintenance Between Former Spouses: Sweden*. Dostopno prek: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Sweden-Divorce.pdf> (29. junij 2012).

Joshi, Mohit. 2009. Economic crisis cuts divorce rate in Spain. *Top News*, 17. September. Dostopno prek: <http://www.topnews.in/economic-crisis-cuts-divorce-rate-spain-2215189> (28. junij 2012).

Łobodzińska, Barbara. 1983. Divorce in Poland: Its Legislation, Distribution and Social Context. *Journal of Marriage and Family* 45 (4). Dostopno prek: <http://www.jstor.org/nukweb.nuk.uni-lj.si/9F77C44B-B8CD-4593-B40A-24855AC4F348/FinalDownload/DownloadId-B6B3F4C83313BB8FB598922A55DEE2F9/9F77C44B-B8CD-4593-B40A-24855AC4F348/stable/pdfplus/351806.pdf?acceptTC=true> (26. junij 2012).

Maczynski, Andrzej in Tomasz Sokolowski. 2002. *Grounds for Divorce and Maintenance Between Former Spouses: Poland*. Dostopno prek: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Poland-Divorce.pdf> (29. junij 2012).

Malačič, Janez. 2003. *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Natkaniec, Alicja. 2007. Divorce rates show remarkable increase. *Krakow Post*, 13. september. Dostopno prek: <http://www.krakowpost.com/article/494> (26. junij 2012).

News medical. 2009. The effect of divorce laws on divorce rates in Europe, 22. maj. Dostopno prek: <http://www.news-medical.net/news/2009/05/22/The-effect-of-divorce-laws-on-divorce-rates-in-Europe.aspx> (28. junij 2012).

Predpisi o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. 2004. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije d.o.o.

Rakar, Tatjana, Nada Stropnik, Ružica Boškić, Polona Dremelj, Mateja Nagode in Nadja Kovač. 2006. *Raziskava o vplivih veljavnih ukrepov družinske politike na odločanje za otroke*. Končno poročilo. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/rodnost-koncno_porocilo.pdf (8. junij 2012).

Renner Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.

Sieder, Reinhard. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis in Založba ZRC.

SURS. 2012. *Demografski kazalniki in načini njihovega izračunavanja*. Dostopno prek: http://www.stat.si/doc/pub/rr816-2004/IZRACUNI_SLO.htm (7. junij 2012).

Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Tepavčević, Žarko. 1998. *Razveza zakonske zveze in hierarhija med spoloma*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Urban-Klaehn, Jagoda. 2003. *The main causes of divorces in Poland*. Dostopno prek: <http://www.polishsite.us/index.php/lifestyle-and-entertainment/family-and-children/108-the-main-causes-of-divorces-in-poland.html> (26. junij 2012).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1). Ur. l. RS. 69/2004. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r02/predpis_ZAKO4132.html (14. julij 2012).

Zenit News Agency. 2005. The latest marriage statistics: implications. *AD2000* 18 (9). Dostopno prek: http://www.ad2000.com.au/articles/2005/oct2005p8_2076.html (28. junij 2012).

Wrightston, Sandra 2004. *Getting a divorce in Spain*. Dostopno prek: <http://www.decottalaw.com/articles/Divorce-02022004.pdf> (17. julij 2012).

PRILOGE

Priloga A: Število razvez zakonskih zvez v primerjanih državah

	SLOVENIJA	POLJSKA	ŠPANIJA	ŠVEDSKA	EU (27 članic)
1960	1,540	14,828	:	8,958	:
1965	1,841	23,557	:	9,563	325,206
1970	1,913	34,574	:	12,943	:
1971	1,957	36,319	:	13,540	450,066
1972	1,840	37,412	:	15,179	532,195
1973	2,093	39,684	:	16,021	529,216
1974	2,103	39,699	:	26,802	576,549
1975	2,205	41,298	:	25,383	609,390
1976	2,198	38,040	:	21,702	624,406
1977	2,406	43,186	:	20,391	606,815
1978	2,515	35,764	:	20,317	592,444
1979	2,220	40,322	:	20,322	639,344
1980	2,309	39,833	:	19,887	672,917
1981	2,443	40,226	9,483	20,198	709,462
1982	2,537	46,720	21,464	20,766	752,034
1983	2,710	45,772	19,308	20,618	767,398
1984	2,538	52,948	17,656	20,377	788,460
1985	2,547	49,095	18,292	19,763	805,136
1986	2,281	50,580	19,484	19,107	791,986
1987	2,163	49,707	21,125	18,426	805,756
1988	2,075	48,211	22,449	17,746	807,497
1989	2,161	47,189	23,063	18,862	807,960
1990	1,858	42,436	23,191	19,357	776,291
1991	1,828	33,823	27,226	20,149	764,416
1992	1,966	32,024	26,782	21,907	758,943
1993	1,962	27,891	28,857	21,673	780,811
1994	1,923	31,574	31,522	22,237	815,532
1995	1,585	38,115	33,104	22,528	:
1996	2,004	39,449	32,571	21,377	:
1997	1,996	42,549	34,147	21,009	861,800
1998	2,074	45,230	35,834	20,761	879,242
1999	2,074	42,020	36,101	21,000	867,398
2000	2,125	42,770	37,743	21,502	877,731
2001	2,274	45,308	39,242	21,022	896,136
2002	2,457	45,414	41,621	21,322	923,253
2003	2,461	48,632	45,448	21,130	960,253
2004	2,411	56,332	50,974	20,106	981,782
2005	2,647	67,578	72,848	20,000	1,012,301
2006	2,334	71,912	126,952	20,295	1,040,634
2007	2,617	66,586	125,721	20,669	1,029,930
2008	2,246	65,475	109,922	21,377	1,014,201
2009	2,297	65,345	98,207	22,211	:
2010	2,430	61,300	102,690	23,593	:
2011	2,279	64,041	:	23,441	:

Vir: EUROSTAT.

Priloga B: Število razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v primerjanih državah

	SLOVENIJA	POLJSKA	ŠPANIJA	ŠVEDSKA	EU (27 članic)
1960	1.0	0.5	:	1.2	:
1965	1.1	0.7	:	1.2	0.8
1970	1.1	1.1	:	1.6	:
1971	1.1	1.1	:	1.7	1.0
1972	1.1	1.1	:	1.9	1.2
1973	1.2	1.2	:	2.0	1.2
1974	1.2	1.2	:	3.3	1.3
1975	1.2	1.2	:	3.1	1.4
1976	1.2	1.1	:	2.6	1.4
1977	1.3	1.2	:	2.5	1.3
1978	1.4	1.0	:	2.5	1.3
1979	1.2	1.1	:	2.5	1.4
1980	1.2	1.1	:	2.4	1.5
1981	1.3	1.1	0.3	2.4	1.5
1982	1.3	1.3	0.6	2.5	1.6
1983	1.4	1.3	0.5	2.5	1.7
1984	1.3	1.4	0.5	2.4	1.7
1985	1.3	1.3	0.5	2.4	1.7
1986	1.2	1.4	0.5	2.3	1.7
1987	1.1	1.3	0.5	2.2	1.7
1988	1.0	1.3	0.6	2.1	1.7
1989	1.1	1.2	0.6	2.2	1.7
1990	0.9	1.1	0.6	2.3	1.6
1991	0.9	0.9	0.7	2.3	1.6
1992	1.0	0.8	0.7	2.5	1.6
1993	1.0	0.7	0.7	2.5	1.6
1994	1.0	0.8	0.8	2.5	1.7
1995	0.8	1.0	0.8	2.6	:
1996	1.0	1.0	0.8	2.4	:
1997	1.0	1.1	0.9	2.4	1.8
1998	1.0	1.2	0.9	2.3	1.8
1999	1.0	1.1	0.9	2.4	1.8
2000	1.1	1.1	0.9	2.4	1.8
2001	1.1	1.2	1.0	2.4	1.9
2002	1.2	1.2	1.0	2.4	1.9
2003	1.2	1.3	1.1	2.4	2.0
2004	1.2	1.5	1.2	2.2	2.0
2005	1.3	1.8	1.7	2.2	2.1
2006	1.2	1.9	2.9	2.2	2.1
2007	1.3	1.7	2.8	2.3	2.1
2008	1.1	1.7	2.4	2.3	2.0
2009	1.1	1.7	2.1	2.4	:
2010	1.2	1.6	2.2	2.5	:
2011	1.1	1.7	:	2.5	:

Vir: EUROSTAT.

Priloga C: Število razvez zakonskih zvez v državah članicah Evropske unije

	1975	1985	1995	2005	2008
EU (27 članic)	609,390	805,136	:	1,012,301	1,014,201
Belgija	10,977	18,440	34,982	30,840	35,366
Bolgarija	11,030	14,361	10,661	14,676	14,104
Češka	26,154	30,489	31,135	31,288	31,300
Danska	13,264	14,385	12,976	15,300	14,695
Nemčija	148,458	179,364	169,425	201,693	191,948
Estonija	4,845	6,059	7,456	4,054	3,501
Irska	:	:	:	3,400	3,630
Grčija	3,726	7,568	10,995	13,494	13,163
Španija	:	18,292	33,104	72,848	109,922
Francija	61,286	107,505	119,189	152,020	129,379
Italija	10,759	15,659	27,038	47,036	54,351
Ciper	121	258	757	1,514	1,639
Latvija	11,750	11,670	7,821	6,341	6,214
Litva	8,987	11,464	10,221	11,097	10,317
Luksemburg	229	665	727	1,046	977
Madžarska	25,997	29,309	24,857	24,804	25,155
Malta	:	:	:	:	:
Nizozemska	20,093	34,044	34,170	31,905	32,236
Avstrija	10,763	15,460	18,204	19,453	19,701
Poljska	41,298	49,095	38,115	67,578	65,475
Portugalska	1,552	8,988	12,322	22,853	26,394
Romunija	34,479	32,587	34,906	33,193	35,685
Slovenija	2,205	2,547	1,585	2,647	2,246
Slovaška	6,154	7,800	8,978	11,553	12,675
Finska	9,358	9,064	14,025	13,383	13,471
Švedska	25,383	19,763	22,528	20,000	21,377
Velika Britanija	120,522	160,300	170,050	155,052	136,065

Vir: EUROSTAT.

Priloga Č: Število razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v državah članicah Evropske unije

	1975	1985	1995	2005	2008
EU (27 članic)	1.4	1.7	:	2.1	2.0
Belgija	1.1	1.9	3.5	2.9	3.3
Bolgarija	1.3	1.6	1.3	1.9	1.9
Češka	2.6	2.9	3.0	3.1	3.0
Danska	2.6	2.8	2.5	2.8	2.7
Nemčija	1.9	2.3	2.1	2.4	2.3
Estonija	3.4	4.0	5.2	3.0	2.6
Irska	:	:	:	0.8	0.8
Grčija	0.4	0.8	1.0	1.2	1.2
Španija	:	0.5	0.8	1.7	2.4
Francija	1.2	1.9	2.1	2.5	2.1
Italija	0.2	0.3	0.5	0.8	0.9
Ciper	0.2	0.5	1.2	2.0	2.1
Latvija	4.8	4.5	3.1	2.8	2.7
Litva	2.7	3.2	2.8	3.3	3.1
Luksemburg	0.6	1.8	1.8	2.2	2.0
Madžarska	2.5	2.8	2.4	2.5	2.5
Malta	:	:	:	:	:
Nizozemska	1.5	2.3	2.2	2.0	2.0
Avstrija	1.4	2.0	2.3	2.4	2.4
Poljska	1.2	1.3	1.0	1.8	1.7
Portugalska	0.2	0.9	1.2	2.2	2.5
Romunija	1.6	1.4	1.5	1.5	1.7
Slovenija	1.2	1.3	0.8	1.3	1.1
Slovaška	1.3	1.5	1.7	2.1	2.3
Finska	2.0	1.8	2.7	2.6	2.5
Švedska	3.1	2.4	2.6	2.2	2.3
Velika Britanija	2.1	2.8	2.9	2.6	2.2

Vir: EUROSTAT.